

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

För hela människan

- En intervjustudie om kunskapsutveckling i arbete med försörjningsstöd.

Författare: Nadja Widéhn

Kandidatuppsats: SOCM13, 15 hp

Vårterminen 2013

Handledare: Birgitta Ericson

ABSTRAKT

Författare: Nadja Widéhn

Titel: För hela människan – en intervjustudie om kunskapsutveckling i arbete med försörjningsstöd.

Magisteruppsats: SOCM13, 15 hp

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Denna studie betraktar upplevelser utifrån ett chefsperspektiv inom arbete med försörjningsstöd kring förutsättningar för kunskapsutveckling. En intervjustudie genomfördes med sex chefer i Kalmar län för att samla deras tankar kring kunskapsutveckling i arbetet, samt vilka behov de uttrycker i samband med detta. För att kunna analysera olika diskurser har resultatet tematiserats och jämförts med tidigare forskning inom området.

Studien visar att informanterna beskriver samma diskurs som skildras i vetenskapliga publikationer.

Det beskrivs en betydande ojämlikhet i kunskapsutveckling mellan försörjningsstöd respektive övriga socialtjänsten. Detta bottenar i en samhällspolitisk förenkling av den enskilde människan som klient, såväl som förenkling av arbetet med försörjningsstöd. Genom undersökningen sker emellertid en nyansering av denna diskurs, utifrån informanternas lokala verksamhetsperspektiv. Detta genom att de på ett annat sätt än tidigare forskning skildrar hur diskursen ger sig till känna och påverkar arbetet med försörjningsstöd. Framförallt beskrivs en obalans med en evidensbaserad kunskapsförsörjning som inte håller takt med lokal kunskap.

Nyckelord: Försörjningsstöd, evidensbaserad praktik, kunskapsutveckling, klientperspektiv.

Innehållsförteckning

1. Förord. s. 1.

2. Disposition. s. 2.

3. Inledning. s. 2.

3.1 Syfte. s. 2.

3.2 Tidigare forskning. s. 3.

3.2.1 Försörjningsstöd i evidensbaserad praktik. s. 3.

3.2.2 Kunskapsutveckling & försörjningsstöd i en samhällskontext. s. 6.

3.2.3 Sammanfattning. s. 11.

3.3 Teori. s. 12.

3.4 Metod. s. 15.

3.4.1 En intervjustudie. s. 15.

3.4.1.1 Etiska överväganden. s. 16.

4. Resultat. s. 17.

4.1 Socialhandläggaren mitt i kunskapen. s. 17.

4.2 Parter i kunskapsutveckling. s. 20.

4.3 Om evidensbaserad praktik i arbete med försörjningsstöd. s. 21.

5. Analys. s. 23.

5.1 För hela människan. s. 23.

5.2 En jämlik socialtjänst? s. 25.

6. Diskussion. s. 26.

Referenser.

Bilagor.

1. Förord.

Våren 2012 avslutade jag en kartläggning i mitt arbete på Regionförbundet i Kalmar län inom arbetsområdet *evidensbaserad praktik i socialtjänsten*, som ingår i den nationella satsningen ”Regionala stödstrukturer för kunskapsutveckling”. Datainsamlingen involverade verksamhetschefer och medicinskt ansvariga sjuksköterskor, men i en del fall även socialchefer och utvecklingsledare. Rapporten *Kunskap i balans*¹ sammanställer rådande strukturer för kunskapsutveckling i socialtjänstens verksamhetsområden samt angränsande hälso- och sjukvård i Kalmar län. Resultatet omfattar även verksamheternas behov av ett regionalt stöd, i arbetet med att bedriva kunskapsutveckling och en evidensbaserad praktik. Kartläggningen visade att det finns ett behov av ett helhetstänkande, med regionala stöd för kunskapsutveckling som överbryggar organisatoriska traditioner, begrepp och intern kultur. Det är av stor vikt att skapa tillgänglighet, tydlighet och gemensamt mål och mening med arbetet med kunskapsutveckling, vilket i synnerhet omfattar en gemensam förståelse och innebörd av begreppet evidensbaserad praktik. Det framkommer även i rapporten att det är mycket viktigt med balans i arbetet med kunskapsinhämtning, det vill säga att kunskapsförsörjning sker med delaktighet inifrån verksamheten i en process med forskning och ”input” utifrån. Detta innebär att metoder och riktlinjer anpassas till reella förhållanden i arbetet, med hjälp av medarbetarnas, brukarnas, klienternas och anhörigas delaktighet, engagemang, samlade erfarenheter och kunskap. För detta krävs en flexibel och öppen regional organisation, där arbetsgrupper med tvärkunskap (representanter för profession, brukare/ klienter och anhöriga) tillsätts efter behov och ämne. I arbetet med rapporten blev jag dock alltmer medveten om problematiken med att fånga dessa förutsättningar och strukturer inom individ- och familjeomsorgen – i synnerhet i en så övergripande kartläggning.

Med anledning av mina magisterstudier i sociologi fick jag under våren 2012 en förfrågan från Fokus i Kalmar län² om att skriva min D-uppsats inom området för försörjningsstöd. Fokus initiala önskemål var en kunskapsöversikt över senaste forskning inom arbete med försörjningsstöd. I samband med detta såg jag möjligheterna att fördjupa mig inom individ- och familjeomsorgens arbete med försörjningsstöd³, med ansatsen att skapa en bild av möjligheter och hinder för kunskapsutveckling och en evidensbaserad praktik. I likhet med

---

¹ Widéhn, N. (2012).

² Forskning- och kunskapsutveckling socialtjänst, Regionförbundet i Kalmar län.

³ Notering: En del kommuner väljer att placera försörjningsstödet utanför individ- och familjeomsorgen, men fungerar ändå under socialtjänstlagen.

den tidigare kartläggningen genomförs studien på verksamhetsnivå, för att fånga verksamhetschefers upplevelser och erfarenheter. Fördjupningen med denna studie innebär att samla dessa upplevelser på lokal nivå och jämföra dem i större kontext, utifrån vetenskapliga publikationer.

2. Disposition.

För att underlätta för läsaren följer här en beskrivning av uppsatsens uppläggning och kapitlens innehåll. Följande kapitel utgör en inledning som redogör för uppsatsens syfte, metod och teoretiska ansats. Inledningskapitlet redogör även för tidigare forskning inom området som utgör en referensram för den empiriska studien. I kapitel 4 finns studiens resultat av de kvalitativa intervjuer som genomförts i Kalmar län. Intervjuerna är sammanställda och redovisas i gemensamma teman. Kapitel 5 omfattar uppsatsens analys, där resultatet från intervjuerna i Kalmar län jämförs med vetenskapliga publikationer som tidigare beskrivits. Uppsatsen avslutas med diskussionskapitel 6 där uppsatsskrivaren gör egna reflektioner kring vad som visat sig genom studien, däribland vad som behöver diskuteras/ undersökas vidare.

3. Inledning.

3.1 Syfte.

Syftet med studien består i att undersöka upplevelser kring kunskapsutveckling och evidensbaserad praktik inom verksamheter för försörjningsstöd i Kalmar län. Undersökningen ämnar också jämföra dessa upplevelser med erfarenheter i vetenskapliga publikationer.

Problemformuleringen lyder: *Hur ser förutsättningar för evidensbaserad praktik ut inom försörjningsstöd i Kalmar län utifrån ett chefsperspektiv?*

Detta kommer att undersökas genom följande frågeställningar:

- Hur fungerar kunskapsutvecklingen inom försörjningsstödet i Kalmar län, avseende förutsättningar och behov som kommer till uttryck i intervjuer med chefer inom försörjningsstödet verksamheter?
- Vilka likheter/skillnader går att se mellan dessa upplevelser från försörjningsstödet i Kalmar län och erfarenhet i tidigare forskning?

3.2. Tidigare forskning.

Följande avsnitt redogör för vetenskapliga publikationer som placerar arbete med försörjningsstöd i en samhällskontext, som på ett genomgripande sätt påverkar relationen till de människor som berörs av dess verksamhet. För att förstå förutsättningar för kunskapsutveckling i arbetet med försörjningsstöd är det viktigt att betrakta denna kontext men också andra premisser som kommer till uttryck i studier och forskning. De vetenskapliga studierna jag har sammanställt togs fram genom databasen Swepub som erbjuder en samlad ingång till vetenskaplig publicering vid svenska lärosäten. Kriterierna för urvalet bestod i relevans till ämnet arbete med försörjningsstöd utifrån klientperspektiv. Åtta sökord användes (ekonomiskt bistånd, aktivering, arbetsmarknadspolitik, klientperspektiv, långtidsarbetslöshet, försörjningsstöd, socialbidrag), varav fyra genererade relevanta studier (försörjningsstöd, långtidsarbetslöshet, långtidssjukskrivning och socialbidrag). Totalt valdes elva studier ut.

3.2.1 Försörjningsstöd i evidensbaserad praktik.

Bergmark m.fl. (2011)⁴ beskriver utvecklingen kring evidensbaserad praktik och problematiserar kring dess användningsområde inom socialtjänstens verksamhet samt specifikt inom arbete med försörjningsstöd. Evidensbaserad praktik har sitt ursprung ur medicinsk verksamhet men har nu en stor efterfrågan inom socialtjänstens verksamhetsområden. Den ursprungliga modellen för evidensbaserad praktik formulerades av David Sackett och bestod av en avancerad process kallad *Critical appraisal* där praktikern (läkaren) kritiskt granskar vetenskapliga metoder och sedan utvärderar dem i samspel med patienter. Metoden har visat sig svår att genomföra i praktiken då den kräver tid och vetenskaplig kunskap att självständigt omvärldsbevaka områden och genomföra metodisk granskning. Processen är ännu svårare att genomföra inom socialtjänsten där det finns ett mycket begränsat vetenskapligt underlag att tillämpa. Som ett alternativ till detta tillämpas istället riktlinjer kring lämpliga metoder och förhållningssätt, detta för att inte belasta professionen och för att göra arbetet med kunskapsutveckling mer greppbart. Det finns dock en stor kritik mot detta alternativ, utifrån ståndpunkten att arbetet inom socialtjänsten måste formas efter klientens/ brukarens individuella behov, lokala förutsättningar och omständigheter, samt professionens kunskap och erfarenhet. Även Bergmark m.fl. menar att kärnan med evidensbaserad praktik försvinner i dessa riktlinjer, då de präglas av en styrning ovanifrån. I detta förloras den viktiga process där kunskap från forskning, profession och

---

⁴ Bergmark, A. m.fl. (2011).

klient/ brukare förenas. Bergmark m.fl. kallar detta för en ”kosmetiskt” evidensbaserat praktik och syftar till att verksamheter på strategisk nivå ofta vill använda etiketten utan tillräcklig kunskap om vad det innebär. Vidare beskriver författarna stora skillnader i förutsättningar för evidensbaserad praktik inom hälso- och sjukvård respektive socialtjänst: 1) Socialtjänsten har färre val av insatser i jämförelse med hälso- och sjukvård. Vilket begränsar utrymmer att ge brukaren/ klienten inflytande i vård- och stödinsatser. 2) Utbudet av evidensbaserade metoder inom socialtjänsten är mycket begränsat. 3) I socialtjänsten uppstår oftare konfliktsituationer mellan profession och klienter/ brukare. 4) Socialtjänsten omfattas av en lagstiftning som i flera avseenden inte är förenlig med evidens. 5) Klienter är inte alltid motiverade till att delta i insatser och ta emot hjälp, ibland sker det under tvång.

Området för försörjningsstöd står enligt Bergmark m.fl. för den minsta spridning av evidensbaserade modeller. De modeller som finns sker mest i enlighet med ”arbetslinjen” som innebär att klienten genom aktiveringsinsatser erhåller försörjning gentemot en prestation. Dessa metoder har dock inget entydigt metodinnehåll och det har inte gått att dra generella slutsatser. I evidensbaserat arbete ser Bergmark m.fl. det som viktigast att flytta fram socialarbetaren i evidensfrågor, genom att göra dem delaktiga i vilka metoder som ska utvärderas och tillämpas. Författarna förklarar att de inser att critical-appraisal - modellen inte är realistisk i praktiken., men de efterfrågar viktiga steg mellan lokal och nationell nivå för att eftersträva processen, där det lokala uppföljningsarbetet är en naturlig process.

Johansson & Möller (2009)⁵ beskriver begreppet evidensbaserad praktik på ett liknande sätt som Bergmark m.fl. De problematiserar även kring evidensbaserad praktik inom försörjningsstödet arbete med aktivering. Det huvudsakliga problemet enligt författarna ligger i ett huvudfokus på effekt och resultat av aktiveringsinsatser. Författarna menar att målet med att minska arbetslöshet med ”konstruerad sysselsättning långt ifrån arbetsmarknaden” – inte är realistiskt. Underlaget är för litet för att kunna säga något om aktiveringens möjligheter, även om det skulle genomföras med realistiska mål. Författarna påtalar dock att det finns evidens om hur ekonomisk press påverkar människan och hennes situation negativt. Med detta som grund finner författarna att det bör läggas ett större fokus på hur den enskilde människan kan få hjälp och stöd i den rådande situationen, mer än att pressa fram ett statistiskt resultat:

---

⁵ Johansson, H. & Möller, I. (2009).

”Det verkar i sådan situation vara mer klokt att mer fokusera på att hjälpa arbetslösa i deras aktuella situation än på att pressa hårt och tvinga människor mot deras vilja eller få dem i arbete genom låga bidrag och svångremmar. Det är väl dokumenterat att fattigdom påverkar inte bara den berörda individens välfärd negativt, utan också barn och anhöriga”.⁶

Den problematik Johansson & Möller lyfter fram handlar i stort om hur försörjningsstödet verksamhet och studier av den – präglas av en samhällskontext. Detta bör enligt författarna förstås som ett hinder för en evidensbaserad praktik inom försörjningsstödet arbete.

”Detta innebär att aktiveringspolitiken inte i någon högre grad kan evidensbaseras och att dess utformning väsentligt styrs av politiska och moraliska ståndpunkter och hur vi ser på kontraktet mellan individen och samhället, vilka rättigheter arbetslösa och utsatta ska ha men också vilka skyldigheter och motprestationer som är rimliga”.⁷

Den evidensbaserade kunskapens begränsning inom försörjningsstöd problematiseras även av Annika Puide (2000)⁸, dock med ett annat perspektiv. Hon belyser en obalans i kunskap kring försörjningsstöd och menar att vi vet mycket om orsaker till att människor söker socialbidrag, den komplexa problematiken i dessa orsaker samt hur målgruppen förändras över tid. Däremot menar Puide att vi nästan inte vet någonting om hur olika modeller och metoder fungerar. Detta beror på att modeller inspirerade av arbetslinjen har spridit i högre takt än vad de har utvärderats. Puide menar därför att effektstudier måste ingå som naturlig del i implementering av nya metoder, men också se till hela människan och den komplexa problematik som behöver beaktas i arbetet med försörjningsstöd.

”De som söker socialbidrag uppvisar en mängd varierande problem. Dessa kan sammanhålla med arbetsmarknadsläget, den egna bakgrunden, den aktuella situationen eller med speciella behov. Man måste klargöra alla led för att kunna välja rätt insats och ett lämpligt arbetssätt”...//...

”Uppsalametodiken är vitt spridd i landets kommuner. Spridningen skedde snabbt och långt innan någon utvärdering av metoden hunnit göras. Men vad vi vet idag hade intresset för Uppsalamodellen troligen varit mindre. Effektstudier av det här slaget kan ge det sociala arbetet god vägledning i valet bland metoder för handläggning”.⁹

---

⁶ Ibid. S. 198.

⁷ Ibid. S. 198.

⁸ Puide, Annika. (2000).

⁹ Ibid. S 7 & 15.

För att kunna genomföra utvärderingar i större omfattning behövs det verktyg för detta, med viktiga kriterier såsom offentliga mål samt professionens och klientens behov och önskemål.¹⁰ Hitintills nämna författare (Bergmark m.fl.; Johansson & Möller; Puide) beskriver ett betydande problem för klientens inflytande. I socialtjänstens övriga verksamhetsområden görs brukares röster hörda genom representanter från brukarorganisationer. Detta är det vanligaste förfarandet för att lyfta brukarperspektivet till verksamhets och organisatorisk/ politisk nivå. Klienter inom försörjningsstöd har dock inte denna motsvarighet att vända sig till.¹¹

3.2.2 Kunskapsutveckling & Försörjningsstöd i en samhällskontext.

2010 publicerade Fokus i Kalmar län en rapport¹² efter att ha genomfört en forskningscirkel med verksamma socialsekreterare i Kalmar län, som omfattade reflekterande diskussioner kring sätt att arbeta med försörjningsstöd. Torbjörn Hjort väver i rapporten samman diskussioner från forskningscirkeln med aktuell forskning inom ämnet utifrån ett samhälleligt och politiskt perspektiv. Hjort menar att denna koppling är av mycket stor betydelse för att kunna göra djupare diskussioner om dagens sociala arbete med försörjningsproblem.

”Socialbidraget spelar betydelsefull roll som ideologiskt och symboliskt riktämne för hur samhället väljer att förhålla sig till några av de mest utsatta grupperna. Vidare är det viktigt att vara medveten om hur socialbidraget påverkas av förändringar i andra delar av socialpolitiken. Regelförändringar och ökad restriktivitet i till exempel socialförsäkringssystemet får direkta återverkningar i det kommunala socialbidraget”.¹³

Utifrån både forskning och forskningscirkeln diskussioner vittnar rapporten om en historisk och politisk förskjutning gällande försörjningsstöd, från ett samhällsansvar till ett individansvar. Problemen anses ligga hos individen och försörjningsstöd har inte samma funktion och uttryck att hjälpa och stödja individen som övriga verksamheter inom socialtjänsten. Snarare blir funktionen att ordna och kontrollera individer genom olika krav som han eller hon måste leva upp till. Övriga verksamheter inom socialtjänsten drivs med riktlinjer och krav om att arbeta utifrån individen, där den enskilde medverkar och har inflytande över sin egen situation. Försörjningsstödet drivs dock med ett helt annat perspektiv, där den enskilde måste anpassa sig och fungera i åtgärdsaktiviteter efter en generaliserad mall eftersom han eller hon har ansvaret för att passa in och fungera i systemet.

---

¹⁰ Ibid.

¹¹ Puide, A. (2000); Bergmark, m.fl (2011); Johansson, H. & Möller, I. (2009).

¹² Hjort, T. (2010).

¹³ Ibid. S. 55.

”Enligt socialtjänstlagen ska verksamheter bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet och så sker säkert också i många fall. Men när det gäller arbete med försörjningsproblem tycks det finnas påtagliga avvikelser från detta förhållningssätt”.¹⁴

”Tidigare sågs arbetslösheten mer som ett samhällsproblem skapat av strukturer på arbetsmarknaden och i samhällsekonomin. Idag betraktas arbetslöshet som ett i huvudsak individuellt problem med orsaker som låg utbildning, bristande språkkunskaper, bristande motivation etc. Med andra ord handlar det i första hand om att den arbetslöse inte är tillräckligt anställningsbar”.¹⁵

Hjort menar därför att evidensbaserade metoder inte kan betraktas som relevanta inom försörjningsstöd, i den meningen att evidensbaserade metoder fokuserar och ställer krav på hur professionen arbetar tillsammans med och för den enskilde människan. Det finns visserligen ett evidensbaserat fokus på arbetet med försörjningsstöd, men som mer rör förväntningar på effektivitet och resultat.

2009 publicerade Anna Angelin en avhandling¹⁶ omfattande unga vuxnas erfarenheter och upplevelser av långvarigt försörjningsstöd. Analysen behandlar 74 intervjuer med unga vuxna som blev myndiga under 1990-talets lågkonjunktur och som levt med försörjningsstöd under hela vuxenlivet. Titeln *Den dubbla vanmaktens logik* anknyter till dessa människors dubbla vanmakt, som dels består i en tärande levnadssituation med begränsad levnadsnivå, frihet och integritet. Vanmakten omfattar dels även individernas begränsade möjlighet att ta sig ur sin situation. Detta beror ofta på den flerdimensionella problematik som följer den utsatta livssituationen, såsom att inte kunna ta körkort, studera eller flytta. Angelin beskriver hur klienterna upplever sig utsatta för en disciplinerande makt av socialhandläggarna, en makt som inte heller upplevs legitim eftersom handläggarna inte har möjlighet att påverka arbetsmarknad och möjlighet till arbete. Samtidigt redogör Angelin också för studier med upplevelser från socialhandläggare som inte överensstämmer med bilden av den ”maktfulle” handläggaren. Tvärtom beskriver även de en vanmakt över att de förväntas och vill kunna utföra ett arbete som de inte har möjlighet till att göra. Detta utgörs av ett begränsat handlingsutrymme, högre arbetsbelastning och större inriktning på en kontrollerande istället för kurativ roll.

---

¹⁴ Ibid. S. 46-47.

¹⁵ Ibid. S. 17.

¹⁶ Angelin, A. (2009).

”Respondenterna uttrycker ofta vanmakt och frustration över sitt begränsade handlingsutrymme. Vanmäktighet och frustration är dock sannolikt även en del av deras socialsekreterares vardag, då de förväntas, och många gånger själva vill, utföra ett socialt arbete de ofta saknar möjlighet att göra”.¹⁷

I studien *I arbetslinjens skugga*¹⁸ redogör Rickard Ulmestig för upplevelser från ett aktiveringsprojekt i Hörby kommun som startade 2006 och pågick till och med 2007. Arbetslösa med aktivitetsersättning eller socialbidrag anvisades till projektet av arbetsförmedling och socialtjänst som en aktivitet. Ulmestig skildrar stora skillnader mellan upplevelser från projektets personal respektive deltagare. Personalen vittnar om ett individualistiskt arbetssätt med motiverade deltagare. Deltagarna däremot upplevde sig inte vara jämställda med personalen, mycket tack vare att projektet genomsyrades av gränsdragningar. Motivationen hos deltagarna som personalen beskriver bygger på tvång, då deltagarnas närvaro är villkorad för att de skall få ekonomiskt bidrag till mat och hyra. En avgörande aspekt som begränsar deltagarnas erkännande och motivation ligger i att verksamheten pågår oberoende av deltagarna och deras kompetens: de är utbytbara. Vidare menar Ulmestig att projektet förmodligen skulle haft mer framgång om deltagarna haft möjlighet att vara delaktiga i verksamhetens mål. Deltagarna hade också haft större chans att känna ett erkännande och motivation om verksamheten i projektet var beroende av dem och anpassats efter deras kompetens. Ulmestig beskriver att projektet är fast i en struktur av makt, vanmakt och brist på erkännande.

”Utifrån resultatet i denna studie kan den kommunala arbetsmarknadspolitikens potential att stärka människors handlingsförmåga och motivation delvis ses i ett motsatsförhållande till de strukturer som verkar inom det aktuella projektet. Å ena sidan ska de disciplineras med exempelvis närvaroplikt och övervakning. Å andra sidan ska deras motivation och handlingsförmåga stärkas”.¹⁹

I rapporten *Kort samverkan kring lång arbetslöshet*²⁰ beskriver Hansson & Trädgård hur Alingsås kommun format ett projekt för att överbrygga sådana strukturer och perspektiv som beskrivits i studierna ovan. I projektet samverkar socialförvaltning, utbildningsförvaltning, arbetsförmedling och försäkringskassan. Modellen går ut på att klienten arbetar tillsammans med en handläggare som informerar, stöttar och vägleder. Handläggaren har en viktig roll i att ”empowra” klienten och stötta denne/denna i att hjälpa sig själv. Författarna beskriver att

---

¹⁷ Ibid. S, 167.

¹⁸ Ulmestig, R. (2009).

¹⁹ Ibid. S.11.

²⁰ Hansson, H, Trädgårdh, B. (1998).

klienterna upplevt projektet som positivt, att de har fått hjälp och att de har känt sig väl bemötta i motsats till tidigare möten med denna typ av myndigheter. Den största utmaningen som Hansson & Trädgård belyser kom att handla om modellens arbetsprocess som innebar uppbyggnad av traditioner och vanor för professionen. Samverkan mellan dessa myndigheter kräver ett gemensamt förhållningssätt. I samarbetet blev skilda organisatoriska perspektiv tydliga, i en mer öppen och flexibel kontra en mer sträng strategi. Projektmodellen gick ut på att synliggöra dessa skillnader/ motsättningar och att konfrontera och bearbeta dem, genom att rent fysiskt sammanföra dem i samma rum. Arbetets inriktning låg i att skapa ett kvalitativt stöd utifrån individens behov, istället för att fokusera på individens problem och en snabb lösning. Studien visade att även om en del professioner hade svårt att släppa traditionella roller och typiska relationer gentemot klienter, så lyckades projektet i stort att bryta sådana vanor.²¹

I kontrast till huvudfokus på organisatoriska strukturer inom försörjningsstöd som beskrivits ovan pekar Ann-Christine Larsson i *Ohälsan tiger inte still*²² istället på förutsättningar i arbetet med försörjningsstöd som ligger utanför dess organisation. I studien redogör Larsson för intervjuer och observationer i fem arbetsmarknadsprojekt som syftar till att stötta personer med invandrarbakgrund och som är drabbade av ohälsa, in i eller tillbaka till arbetslivet. Larsson problematiserar kring möjligheterna att lyckas med detta, utifrån perspektivet om att det är hela människan med hennes flera olika behov som behöver stöd och hjälp. I projekten visar sig ett inflytande och en delaktighet för klienterna, samt ett individanpassat stöd. Barriärerna för återgång till arbete utgörs dock av (som studierna ovan belyser) många aspekter av klienternas liv och vardag, vilket verksamhet för försörjningsstöd inte har verktyg för att hantera:

”Tydligt är också att projekten har en helhetssyn på deltagarna – det vill säga att problematiken är djupare än att inte kunna få ett arbete eller starta en utbildning. De ordinarie verksamheternas insatser är därför inte tillräckliga var för sig för dessa målgrupper, då de oftast är inriktade på att antingen stödja vägen till ett lönearbete eller stöd i hemmet och familjen och under ett ibland pressat tidsutrymme”.²³

---

²¹ Ibid.

²² Larsson, A-C. (2011).

²³ Ibid. S. 40.

I avhandlingen *Sjukskrivningssystemet – sjuka som blir arbetslösa och arbetslösa som blir sjukskrivna*²⁴ studerar Daniel Melén överrepresentationen av arbetslösa bland sjukskrivna. Utifrån intervjuer och observationer med klienter och socialhandläggare nyanserar han föreställningen om att denna överrepresentation beror på att arbetslösa blir sjukskrivna av arbetslösheten. Han beskriver engagemang och vilja hos klienter och handläggare, men belyser hur sjukskrivna också blir arbetslösa eftersom de med sin arbetsförmåga inte passar in som arbetsföra utifrån arbetsmarknadens mått.

”Genom att summera avhandlingen tydliggörs att handläggarna i samverkan gör sitt bästa att återfå de försäkrade till arbete, och att flertalet försäkrade uttrycker ett behov av att arbeta. Men oavsett handläggarnas arbete och de försäkrades uttryckta motivation kvarstår arbetslösa som överrepresenterade bland långtidssjukskrivna. Arbetsgivare vill inte anställa dem med begränsad arbetsförmåga, åtminstone inte utan lönebidrag eller andra subventioner”.²⁵

Ulla-Britt Eriksson gör liknande fynd i avhandlingen *Man är ju inte mer än människa*.²⁶ I syftet att förstå processer som leder till långtidssjukskrivning har hon gjort intervju- och enkätstudier med klienter och rehabiliteringsaktörer. I studien beskriver Eriksson liksom Melén hur ett arbetsmarknadsproblem blir till ett medicinskt problem. Personer med begränsad arbetsförmåga anses svårplacerade och blir istället sjukskrivna när samhällsresurserna inte räcker till:

”Resultaten från studien formulerades i hypotesen att arbetsmarknadsförändringar och manifesta politiska mål påverkar rehabiliteringsinsatserna och ger låg prioritet till svårplacerade individer såsom arbetslösa sjukskrivna personer. När det politiska målet att reducera arbetslösheten kom i förgrunden blev i tillägg de otydliga direktiven om samarbete och de motstridiga målen faktorer som försvagade en rehabilitering i samverkan. Ett arbetsmarknadsproblem blev förvandlat till ett medicinskt problem”.²⁷

Problematiken med en arbetsmarknad som begränsar samt behovet av en holistisk ansats i arbetet med dessa människor, har som tidigare nämnts studerats i olika projekt med syftet att hitta lösningar och metoder. I en rapport som publicerades 2005²⁸ redogörs en utvärdering som gjorts av projektet ”Kompetenspoolen” som pågick i Örnsköldsvik under åren 2002-2005. Projektet går ut på att långtidsarbetslösa medverkar i en lösningsfokuserad metod,

---

²⁴ Melén, D. (2008).

²⁵ Ibid. S. 235.

²⁶ Eriksson, E-B. (2009).

²⁷ Ibid. S. 64.

²⁸ Grape, O., Lundberg, S., Nordström, A. (2005).

genom att de tillsammans med en coach bearbetar svårigheter och möjligheter utifrån egen motivation och drivkraft. Metoden är därför mycket individanpassad. Projektet gav ett samarbete mellan deltagare och coach som avvek från den traditionella relationen mellan handläggare och klient. Författarna beskriver hur den traditionella relationen präglas av ”klientisering” vilket det lösningsfokuserade arbetssättet kunde undvika genom att se till hela människan och hennes behov.

”Analytiskt kan man se på detta som att arbetsförmedlingens traditionella välfärdsbyråkratiska verksamhet klientiserat människor som tagit kontakt med dem. Klientiseringsprocessen går ut på att en kvalificeringsprocedur där människan måste uppfylla vissa kriterier för att få rätt till stöd och hjälp. Kompetenspoolens verksamhet har i jämförelse med detta gått ut på att se till den hela människans möjligheter och resurser”.²⁹

Vidare beskriver författarna att den lösningsfokuserade metoden öppnar arbetet med långtidsarbetslösa på flera nivåer, genom att öka professionalitet, kunskap och ett bättre bemötande och stöd till långtidsarbetslösa. I studien framkommer dock hinder på nationell nivå, i direktiv och regelverk som styr myndigheter såväl med arbetet som med arbetsrehabilitering och försörjningsstöd.

”Avslutningsvis kan man säga att Kompetenspoolens verksamhet inte möter några strukturella hinder på den lokala nivån. De hinder som verkar finnas för att i högre grad få ut deltagare på arbetsmarknaden knyts av de intervjuade till nationella regelverk såväl inom arbetsmarknadspolitik, näringslivspolitik, socialförsäkring samt arbetsförmedlingens nationella styrning”.³⁰

3.2.3 Sammanfattning.

Studierna som har beskrivits i föregående avsnitt skildrar alla hur arbetet med försörjningsstöd sker i en samhällskontext som sätter ramarna för klienternas möjligheter att komma in i eller återinträda i arbetslivet. Dessa förutsättningar är viktiga att belysa i sammanhanget för denna studie då de också sätter ramar för kunskapsutveckling. Studierna belyser dock olika aspekter av denna samhällskontext som går att konkretisera i två delar: Den ena delen rör den *förskjutning* som Hjort³¹ fördjupar sig i men som även övriga författare beskriver, där arbetslöshet och försörjningsproblem alltmer betraktas som individens problem

---

²⁹ Ibid. S. 43.

³⁰ Ibid. S. 43.

³¹ Hjort, T. (2010).

och ansvar, mer än samhällets. Detta förstärks av nationella regelverk och riktlinjer som formar och begränsar arbetet med försörjningsstöd till att mer handla om att ordna, uppfostra och kontrollera människor/ klienter. I detta reduceras perspektivet på människor och deras behov, vilket leder in på den andra delen av samhällskontexten – problemet att inte kunna se och ta hänsyn till *hela människan*. Detta beror dels på att det inte finns verktyg och förutsättningar för att kunna bemöta och hantera klienterna, dels på att arbetsmarknadens begränsningar gör människor svårplacerade eftersom de inte får plats och inte passar in.

3.3 Teori.

Den tänkta studien gör sociologiska betraktelser av ett område inom socialt arbete. För att kunna göra det behöver den empiriska studien placeras i en samhällelig kontext. Valet av teoretisk ansats för denna studie fungerar som verktyg för att analysera ”sanningar” och ”verkligheter” som presenteras. Detta kritiska perspektiv utgör både analys av de premisser och villkor som framträder i teori och empiri, men visar också medvetenhet om att studien i sig befinner sig i en kontext med makt att producera och föra vidare ”sanningar”. Studien görs med motivation att söka med- och motbilder mellan empiri (intervjustudien) och kontext (tidigare forskning). Den teoretiska ansatsen som kommer att tillämpas i denna studie utgörs av en modell för kritisk *diskursanalys*. För att beskriva denna modell fordras först en förklaring av begreppet *diskurs*. Enligt Friberg (2012) avser begreppet diskurs hur vi genom språket väljer hur vi vill presentera verkligheten. Producerandet av text och språk i olika former omfattas därför av makten att påverka verkligheten.

”Ett samhälles olika diskurser är redskap för oss när vi ska orientera oss i världen, skapa mening och förståelse för att göra sammanhang begripliga. Att diskutera diskurser är att fundera över vad och hur något skrivs, hur det skulle kunna uttryckas på ett annat sätt. Diskurser sätter således ramar för å ena sidan vad som går att säga och å andra sidan för vad som inte är accepterat att säga”.³²

”Vi kan använda olika diskurser för att beskriva samma människa beroende på i vilket sammanhang vi är. Vilken diskurs vi använder får sedan betydelse för hur vi exempelvis bemöter dem, vi bemöter troligtvis en patient på ett annat sätt än en kund”.³³

Fribergs förståelse av diskurs som ett verktyg för att förstå sin omvärld, för att beskriva den och därigenom prägla den - är av stor relevans för denna studie. Utifrån denna förståelse kan studien söka diskurser som ger sig till känna genom den empiriska studien och jämföra dessa

---

³² Friberg (2012). S. 145.

³³ Ibid. S. 146.

med diskurser som framträder i tidigare forskning. I sammanhanget är det alltså intressant att betrakta skildringar som görs och förhållningssätt som intas i reflektioner kring kunskapsutvecklingens villkor inom försörjningsstöd. Detta innebär en diskursanalys som betraktar inte bara diskurser som beskrivs i intervjuer och vetenskapliga publikationer, utan även diskurser som reproduceras. Detta eftersom olika beskrivningar och förklaringar av verkligheten har (som Friberg ovan påpekat) en makt att påverka den verkligheten som är föremål för diskussion .

I detta sammanhang är det viktigt att tydliggöra vad som menas med *makt*. Diskursens makt som studien ämnar fånga och belysa är den som sker i samhällets alla dimensioner. Med detta sagt föreligger inte något intresse av att söka maktstrategier hos enskilda människor. Alvesson och Deetz (2000)³⁴ återger Foucaults resonemang kring hur makten i diskurser sker genom att de tar sig i uttryck och manifesteras i dagliga livet och syns tydligt inom institutioner och organisationer. Detta görs möjligt av ”praktiker” – dvs. människor som både språkligt och praktiskt agerar genom diskurser som präglar dem i det dagliga livet. Makten ligger alltså enligt Foucault inte hos individer, utan i fenomenet diskurser som vi föds in i och lever under som samhällsvarelser.

”Den diskurs som skapar en ”chef” – om vi nu ska anknyta till ett tidigare exempel – både ger makt åt och rövar makten från den grupp individer som formats till detta objekt. Den såväl skapar solidaritet och gemensamma intressen som framkallar konflikter och självinsikt, vilket också gäller för professionella och arbetare”. Makten ligger således i avgränsningarna och de diskurssystem som upprätthåller dem, inklusive materiella arrangemang som rekryterings- och urvalsprocedurer, kontorsarrangemang, belönings- och kontrollstrukturer, närvaro eller frånvaro från betydelsefulla möten och så vidare”.³⁵

Valet av teoretisk ansats i denna studie görs alltså med ett analytiskt intresse för diskursers makt och uttryck genom dimensioner och lager i en samhällskontext. Konkret utgör detta en analys av intervjuer i en lokal kontext, men också jämförelser med tidigare forskning som beskriver fenomenet i ett större sammanhang. Detta motiveras av Faircloughs (2010)³⁶ redogörelse för hur studier av diskurser behöver genomföras utifrån ett kritiskt förhållningssätt, för att kunna avslöja hur en social struktur döljer och påverkas av diskursiva formationer. En sådant perspektiv fordrar en analys som inte begränsar sig till förklaringar och beskrivna diskurser i det lokala sammanhanget.

---

³⁴ Alvesson och Deetz (2000).

³⁵ Ibid. S. 117.

³⁶ Fairclough, N. (2010).

”Moreover, although ”locally” explanatory descriptive work may seek to identify at least local determinants of features of particular discourses, descriptive work generally has been little concerned with the *effects* of discourse. And it has certainly not concerned itself with effects which go beyond the immediate situation. For critical discourse analysis, on the other hand, the questions of how discourse cumulatively contributes to the reproduction of macro structures is at the heart of the explanatory endeavour”.³⁷

Till denna diskussion belyser Fairclough var själva ideologin finns att finna. Diskurser sker mellan människor i den sociala och samhälleliga kontext vi lever i, inte i texten i sig. Denna förståelse av diskurs är viktig i sammanhanget för studien, då den görs med intresse för de diskurser som kommer till uttryck i både text och muntlig dialog.

”While it is true that the forms and content of texts do bear the imprint of ideological processes and structures, it is not possible to ”read off” ideologies from texts. This is because meanings are produced through interpretations of texts and texts are open to diverse interpretations, and because ideological processes appertain to discourses as whole social events – they are processes between people – not to the texts which are produced, distributed and interpreted as moments of such events”.³⁸

Detta avsnitt har redogjort för hur olika teoretiska perspektiv på diskurs kommer till användning och nytta i föreliggande studie. Analysen tillämpas genom Faircloughs modell som skildrar hur diskursen lever i tre dimensioner och verkar mellan dessa dimensioner i en process³⁹. I den *tredje dimensionen* rymms den sociokulturella praktiken som vi lever i: Inför analys av studiens intervjuer behövs en referensram och kontext att förhålla sig till. I det arbetet sammanställs vetenskapliga publikationer (se det tidigare avsnittet *tidigare forskning*) som kan kategoriseras i två områden. Det första omfattar litteratur som diskuterar och problematiserar evidensbaserad praktik inom arbete med försörjningsstöd. Den andra delen omfattar studier som behandlar en samhällskontext kring försörjningsstöd som på många sätt bildar ram och förutsättningar för kunskapsutveckling och evidensbaserad praktik. I den *andra dimensionen* i Faircloughs modell finns den diskursiva praktiken där talad och skriven text produceras och tolkas: I sammanhanget för denna studie utgör denna dimension beskrivning av resultaten från intervjustudien. Denna del skildrar på ett direkt sätt vad respondenterna uttrycker. Den *första dimensionen* rör diskursiv text, dvs. diskurser och teman som kommer till uttryck: Här görs en samlad analys av de intervjuer som gjorts i studien, tillsammans med den referensram som sammanställts. I sammanhanget är det viktigt att

---

³⁷ Ibid. S. 45.

³⁸ Ibid. S.57.

³⁹ Ibid.

jämföra likheter och skillnader/ motbilder mellan empiri och forskning. Analysen presenteras i framträdande teman.

3.4 Metod.

3.4.1 En intervjustudie.

Intervjustudien genomfördes under oktober månad under hösten 2012. Informanterna kontaktades via e-post med en förfrågan om att delta i enskilda intervjuer. I förfrågan beskrevs bland annat studiens syfte och information kring anonymitet. I mailet fanns också en ”doodle länk” som är ett planeringsverktyg. Via länken kryssade informanterna för det eller de datum som passade var och en bäst. Allteftersom att de svarade följdes förfrågan upp via e-post eller telefonsamtal utifrån deras önskemål. Endast två intervjuer kunde genomföras på plats. Tre intervjuer genomfördes alltså per telefon.

Förfrågan skickades initialt ut till samtliga 12 kommuner i länet. Knappt hälften av kommunerna är representerade, men med en spridning från norra, mittersta respektive södra delen av Kalmar län. I en av kommunerna deltog två chefer i en gemensam intervju. De sex informanterna är alla kvinnor med en medelålder på 46,8 år. Samtliga har socionomexamen. De har alla arbetat större delen av sina yrkesverksamma liv inom socialtjänstens verksamhetsområden under olika befattningar såsom handläggare och i chefsposition, främst inom individ- och familjeomsorgen. Informanterna har intervjuats i egenskap som närmast chef till kommunens försörjningsstöd, men deras yrkesbefattningar skiljer sig mycket beroende på att verksamheterna för försörjningsstöd skiljer sig organisatoriskt mellan kommunerna. Detta beror till största delen på kommunernas storlek. Den breda variationen av yrkestitlar utgör befattningar som verksamhetschef för individ- och familjeomsorg, sektionschef för delar av individ- och familjeomsorg, biträdande arbetsmarknadschef samt enhetschef. Enklare sagt så har vissa av informanterna både verksamhets- och områdesansvar, medan andra arbetar som chefer inom just området försörjningsstöd.

Intervjuerna genomfördes i halvstrukturerad form. Detta innebar att intervjuerna utgick från ett frågeformulär⁴⁰ som informanterna fått på förhand, men genomfördes i en dialog som gav utrymme för reflektioner och följdfrågor. Samtalen spelades in på diktafon, dels för att kunna göra en kvalitativ analys av materialet, dels för att skapa bra förutsättningar för ett flytande

---

⁴⁰ Se bilaga.

samtal utan distrahering av anteckningar. Intervjuerna tog mellan en till en och en halv timme. Efter datainsamlingen transkriberades intervjuerna och sammanställdes en och en. Dessa sammanställningar skickades ut till informanterna för att de skulle få möjlighet till att genomföra revideringar såsom omformuleringar eller att ta bort innehåll. De enskilda intervjuerna sammanställdes sedan på det sättet att innehållet kategoriserades efter framträdande teman som presenteras i studiens resultat. Inför analyskapitlet jämfördes dessa teman med tidigare forskning som återfinns under rubrik 3.2.

3.4.1.1 Etiska överväganden.

Arbetet med denna studie har inneburit etiska reflektioner i flera avseenden. Större delen av intervjuerna har gjorts via telefon, både på grund av uppsatsskrivarens egna begränsningar att resa runt i länet, men också då det varit mest praktiskt för informanterna. Den bästa intervjusituationen är alltid den som sker på plats, men metoden med telefonintervjuer har fungerat mycket bra i studien och det har inte visats några begränsningar eller hinder. En underlättning kan vara att både informanterna och uppsatsskrivaren är vana vid att genomföra möten och längre dialoger via telefon i arbetet. Uppsatsskrivaren har också flera års erfarenhet av djupintervjuer via telefon och webbkonferenssystem. Gällande anonymitet informerades informanterna som tidigare beskrivet vid flera tillfällen om att intervjun skulle spelas in på diktafon, samt hur deras anonymitet hanteras. Informanternas identitet eller kommun förekommer inte på något sätt i uppsatsen. Med hänsyn till informanternas anonymitet görs inte heller skildringar som skulle kunna avslöjar identiteter lokalt eller regionalt. De inspelade intervjuerna transkriberades av en externt anlita resurs som raderar samtliga ljudfiler efter att transkriberingarnas mottagits och bekräftats. Hanteringen av ljudfiler och transkriberingar sker genom ett webbaserat slutet projektrum som endast uppsatsskrivaren och transkriberaren har tillgång till. Råmaterialet (inspelningar, transkriberingar och individuella sammanställningar) sparas till dess att uppsatsen är genomförd samt publicerad och raderas därefter. I detta sammanhang är det också viktigt att nämna rollen för socialtjänstens FoU-enhet i länet. Uppsatsen görs delvis på förfrågan av Fokus⁴¹ (socialtjänsternas FoU-enhet i länet) som stöttat detta uppsatsarbete genom att bekosta transkribering. Fokus har även ”banat väg” för studien genom att informera verksamheterna inför förfrågan om intervjuer. En viktig aspekt i sammanhanget är att Fokus inte har varit delaktiga på något annat sätt i studien vilket undanröjer risken för medvetna eller omedvetna influenser.

---

⁴¹ Forskning och utveckling socialtjänst, Regionförbundet i Kalmar län.

Som tidigare beskrivet har samtliga informanter erbjudits att lämna synpunkter på en sammanställning av respektive intervju. Att erbjuda dem detta har varit viktigt för att de skall kunna känna förtroende för att uppsatsen återger vad de vill säga. Att spela in intervjuer på diktafon är inte helt oproblematiskt och kan skapa en nervositet som både stör intervjun, men också oro över vad som sagt och inte sagts. Människor talar inte som de skriver, i skrift hinner vi tänka och censurera för att formulera oss rätt. I sammanhanget finns också uppsatsskrivarens tolkning som måste återkopplas till informanten, detta eftersom intresset ligger i vad informanten vill förmedla. Vissa av informanterna återkom med ett godkännande utan kommentarer, någon skickade enstaka ändringar. En informant upplevde emellertid att hon inte kände igen sig i sammanställningen och att de valda citaten gav fel bild av vad hon ville uttrycka. Sammanställningen reviderades av uppsatsskrivaren utifrån informantens synpunkter, som sedan godkände texten. I en av kommunerna tackade som sagt två informanter ja till att delta. Att intervjua båda var relevant, då de gemensamt representerar rollen som närmsta chef för kommunens verksamhet för försörjningsstöd. Inför intervjun informerades båda om att det skulle finnas möjlighet till att betrakta materialet och återkomma enskilt om de skulle vilja göra ändringar utifrån egen person och uppfattning. Det går dock inte att veta huruvida intervjun hade blivit annorlunda om den istället gjorts enskilt vid två separata tillfällen.

4. Resultat.

4.1 Socialhandläggaren mitt i kunskapen.

Informanterna beskriver ett ansvar för kunskapsutveckling som finns på alla nivåer i organisationen beroende på uppdrag. Handläggarnas kunskap och erfarenhet beskrivs dock ha en betydande roll. Arbetet med försörjningsstöd ställer höga krav, både vad det gäller kunskap i hur handläggarna bäst bemöter klienter och deras behov, men också kring riktlinjer och regler inom och utanför den egna organisationen. Detta gör dem skickliga på att hålla sig ajour inom området, samt att hålla sig uppdaterade kring befintliga metoder och utbildningar. Ofta är handläggarna bra insatta i vilka utbildningar som finns. En informant förklarar att detta bland annat beror på att de får reklam och nyhetsbrev från utbildningsarrangörer som de använt tidigare. En annan informant förklarar att det inte läggs stora pengar på strukturerad kunskapsutveckling, men att de till exempel ser till att ta del av föreläsningar som redan sker i ett befintligt projekt i verksamheten/ kommunen. Ett par informanter beskriver också hur

kunskapsutveckling kan genomföras på annat sätt än föreläsningar eller kurser. En uppskattad metod är att handläggarna får betald studietid och kurslitteratur för egna studier på högskola eller universitet. En annan variant är att hålla bokcirkel under arbetsplatsmöte, genom att som mötespunkt diskutera en bok som de turats om att läsa hemma i den mån de själva vill och kan. Efterfrågan kring kunskapsutveckling tas ofta upp som en punkt under medarbetarsamtal, men kan också diskuteras i arbetsgrupper utifrån kunskapsbehov som kan uppstå i enskilda ärenden. Genom intervjuerna skildrar informanterna angelägna och kunskapshungriga medarbetare.

”Jag tycker handläggarna är väldigt hungriga, om jag får använda det uttrycket. Det är ofta de mejlar mig (tipsar om exempelvis utbildning)”.

”Man får inte glömma att jag är chef för en grupp som till största del är akademiker, alltså det är människor som i allra högsta grad har egna tankar och idéer, har förmåga och möjlighet att kunna söka kunskap och det får man ändå inte... det vore dumt och ta ifrån dem det, tycker jag”.

Det vanligaste sättet att sprida kunskap inom verksamheten, är att handläggarna berättar för varandra på arbetsplatsmöten. Men en informant berättar också att samtliga utbildningssatsningar i socialtjänstens organisation utvärderas.

Under alla intervjuer beskrivs arbetet med försörjningsstöd som ett brett och komplext område, mycket bredare och omfattande än vad som skildras i media och samhällsdiskussioner. Försörjningsstödet beskrivs som en första instans för många klienter. Det är dit de först kommer innan de fått hjälp med olika behov av olika instanser och myndigheter. Det behövs en mycket bred kunskap av handläggarna som skall kunna hjälpa klienter med olika delar i livet. De skall också kunna hjälpa dem vidare till andra instanser och myndigheter med områden de själva inte har möjlighet att erbjuda stöd och hjälp för. Det kan handla om personer som har olika funktionshinder, som är sjuka eller har andra problem som gör att de behöver hjälp med försörjning. Informanterna poängterar vikten av att se alla dessa delar kring klientens problematik så att han eller hon kan få hjälp med dessa olika svårigheter.

”Jag brukar ibland lite så där teatraliskt säga att det är socialtjänstens moder, det är viktigt att se att har man en väldigt dålig ekonomi så är det svårt att alltså verkligen tillgodose barns behov... Där så blir det så extra viktigt att både forska och styra upp just försörjningsstöd, för att det ska vara en verksamhet som funkar good enough”.

”Många gånger kommer de till vår verksamhet först, innan man kanske hinner få kontakt med andra eller att vi kan hjälpa till att etablera kontakter”.

Informanterna påtar också hur arbete med försörjningsstöd – i mycket högre grad än övriga delar av socialtjänsten - är påverkat av samhällspolitisk kontext. Det finns en hög medvetenhet om denna kontext och gedigen lokal kunskap. Därför upplever informanterna det som märkligt att kunskapsutveckling och forskning är så eftersatt inom just försörjningsstöd. I detta sammanhang vidtalar flera även behovet av konsekvensanalys, som kan hjälpa försörjningsstödsverksamheter hantera arbetet i samhällspolitiska förändringar.

”Jag tänker att försörjningsstöd, det är det i och för sig alla delarna, men försörjningsstöd är ju väldigt beroende av vad som händer i samhället i stort. Har man en lågkonjunktur så påverkar det direkt försörjningsstöd. Men det påverkar också de personer som har svårare att få ett fotfäste på arbetsmarknaden och där kanske man... snabbare behöver anpassa sig till det, där kanske också man snabbare behöver liksom kunskapsanpassa sig och där behöver man egentligen alltid vara ett steg före”.

”Alltså specifikt så tycker jag försörjningsstöd... det är att vi är så fruktansvärt beroende av omvärlden! Alltså det påverkar oss så mycket när inte arbetsförmedlingen är på tå eller när försäkringskassan ändrar sina regelverk och människor hamnar utanför ...//... Jag menar när det händer någonting, alltså den där krisen 2008 påverkade oss jättemycket. Vi nästan fördubblade vårt antal hushåll per månad”!

”Alltså det finns ju liksom inga konsekvensanalyser hur påverkar det, det här när man diskuterar A-kassan, som också var katastrof! Med långa handläggningstider, alltså att förstå hur mycket saker påverkar”.

”Sedan är det lite svårare på försörjningsstöd. Ja, jag upplever att det kommer inte så mycket ny kunskap ...//... Jo, men det känner jag nog, att alltså förr upplevde jag ändå att man fick rapporter från olika projekt och alltså ”vad är det i det här projektet som varit framgångsrikt”, att man försökte titta lite på framgångsfaktorer, det kanske fanns främst i sysselsättningsprojekt så”.

Flera informanter berättar om hur deras verksamheter samverkar med varandra genom Fokus (Socialtjänstens FoU- enhet) regionala mötesplatser för försörjningsstöd. Under dessa sammankomster träffas handläggare och de diskuterar metoder och kunskapsutveckling inom området. Samverkan utgör mycket utbyte av kunskap och erfarenheter berättar informanterna. En informant berättar hur deras verksamhet ofta blir inspirerad av mötesplatsträffarna och att

arbetsgruppen sedan hjälps åt för att undersöka metoder och utbildningar vidare. Fokus aktiviteter – främst de regionala och nationella mötesplatserna – beskrivs å ena sidan som en mycket bra plattform för kunskapsutveckling samt utbyte av kunskap och erfarenheter. Å andra sidan berättar flera av informanterna att denna samverkan har avtagit kraftigt på senaste tiden. En informant reflekterar kring om detta kan bero på att samverkan är påverkad av kommunernas möjlighet att delta, men menar att samverkan skulle behöva ske mer fortlöpande oavsett antal kommuner som kan vara med. Samtidigt beskriver flera av informanterna att även om de ser minskad aktivitet vad gäller försörjningsstöd inom Fokus, så handlar det om att ge och ta från båda håll. Kommunerna har också ett stort ansvar i att ”ligga på” och efterfråga samverkan, stöd och hjälp.

4.2 Parter i kunskapsutveckling.

Utöver kunskapsutveckling som sker på handläggarnas initiativ, sker det även kompetensutveckling i stora satsningar, utifrån nya regelverk eller på direktiv från socialstyrelsen. Denna typ av kunskapsutveckling omfattar både handläggare och chefer på olika nivåer. Överlag varierar chefernas deltagande i kunskapsutveckling. En del informanter beskriver att hela arbetsgruppen kan gå på föreläsningar eller flerdagars utbildning. Andra menar att handläggarnas kompetensutveckling prioriteras först. Samtliga upplever att de får stor kunskaps- och erfarenhetsutbyte genom samarbeten i exempelvis Fokus, Samordningsförbundet eller nyckeltalskommuner.

”Jag tycker jag jobbar i en organisation som... alltså man håller fanan högt när det gäller utveckling och kunskap! Att man verkligen vill att man ska ha de rätta verktygen för och klara av sitt jobb”!

Tre av de sex informanterna berättar att de genomför olika intervjuer eller enkätundersökningar med klienterna, för att undersöka hur de upplever insatser som de deltagit i och hur de upplever sig blir bemötta. Detta beskrivs som ett mycket viktigt sätt att definiera förbättringsområden i verksamheten, en uppfattning som delas av informanter i de två kommunerna som inte gjort detta på ett tag. De stora fördelarna med denna typ av klientinflytande framkom särskilt tydligt i en kommun: Informanten berättar att de inom kort kommer att göra intervjuer med klienter för att undersöka vad de tycker om olika insatser. Tidigare har socialnämndsordföranden i kommunen träffat en grupp med klienter för att diskuteras deras upplevelser kring en given levnadssituation. Informanten ser att det finns stora möjligheter att involvera klienter i utvecklingsarbete med försörjningsstöd. Visst finns

riskan med att de inte vågar uttrycka sin åsikt om de upplever sig vara i en beroendeställning, men det går att lösa genom att involvera en objektiv part som klienterna inte har någon koppling till. Det underlättar också att involveringen av klientperspektiv sker utifrån klienternas förfrågan och uttalade önskemål. Till exempel mötet mellan socialnämndsordföranden och en grupp klienter kom till utifrån klienternas egen förfrågan.

”Alltså när politikern var med då hade den gruppen klienter själva önskat, alltså >>vi önskar ta upp vår situation med en beslutsfattare<< så då var det liksom deras önskemål. Sedan har vi ju sett... vi behövde se vad man som klient tycker att man behöver för insatser egentligen. Men då har vi anlitat en timvikarie som de inte har någon koppling till då, som gör intervjuerna”.

Verksamheterna för försörjningsstöd har ingen större samverkan med universitet, mer än att de tar emot studenter som skriver uppsats eller genomför verksamhetsförlagd praktik. En av informanterna berättar att denna typ av samverkan känns ensidig och att universitetet skulle kunna bidra mer genom att bjuda in verksamheten till intressanta föreläsningar. I en annan kommun berättar dock informanten att de ibland blir inbjudna för att själva föreläsa på universitetet. Det finns ett samverkansavtal mellan IFO verksamheterna⁴² och Linnéuniversitetet genom deras avtal med Fokus. Detta samverkansavtal omnämns dock bara i en av intervjuerna, i vilken informanten inte heller kan svara på vad hur den överenskommelsen påverkar verksamheten för försörjningsstöd. En av kommunerna utgör dock ett undantag på det sättet att den samverkar mycket med högskolor och universitet. Detta beror på att de har ett Campus i sin verksamhet som kan användas för kompetensutveckling inom enheten.

4.3 Om evidensbaserad praktik i arbete med försörjningsstöd.

Informanterna uttrycker två olika uppfattningar kring innebörden av evidensbaserad praktik: Den ena definitionen är att det handlar om erfarenhet som beprövats vetenskapligt. I en andra definition poängteras också att det i sammanhanget är viktigt att se till olika sorters kunskap, både den från klienten, från professionen och från forskning.

”För mig betyder det att man kombinerar olika former egentligen av kunskap, alltså att man tar tillvara den kunskap som klienten har, de erfarenheterna som klienten har, att man liksom använder sig av den kunskapen som kanske handläggaren och organisationen har. Kring vad är det som fungerar och inte

---

⁴² Verksamheter inom individ- och familjeomsorg.

fungerar, vad har man sett är bra i den här typen av ärenden. Och sedan tänker jag också att man tar till sig den kunskap som kommer utifrån, att på något sätt ha de här olika perspektiven med sig”.

Det finns också en efterfrågan om olika mät- och utredningsverktyg som är vanligt inom andra verksamhetsområden i socialtjänsten. Flera informanter uttrycker att det skulle ha fördelar som att försäkra sig om att viktiga frågor ställs, att kommunikationsöverföring mellan handläggare genomförts, men också att klienter görs delaktiga i beslutsprocessen.

”Utan där handlar det mer om kunskapsöverföring, alltså erfarna socialsekreterare emellan. Alltså när man är med på besök och att man gör återkoppling på saker och ting, då lär vi oss det. Det tycker jag också skapar en delaktighet hos klienten”.

”... att kunna mäta det vi gör och kunna ha mål att följa upp det, det tycker jag är... det fattas inom vårt område”.

Men nästan alla påpekar också att sådana modeller måste väljas ut med eftertanke och förankring. I detta sammanhang anknyter informanterna till försörjningsstödet komplexa område, som skall svara mot många olika behov av hjälp och stöd. Professionen har god insyn i vilken kunskap som behövs och vad klienterna har för förutsättningar. Därför uttrycker flera att metoder behöver initieras utifrån professionens egen önskan. En informant menar att detta är nödvändigt för att implementering av modeller skall vara hållbara över huvudtaget. Om nya redskap och verktyg ”tvingas in” ovanifrån blir processen mycket svårare. En annan informant betonar istället vikten av tillgång till någon person som kan ansvara för och leda arbetet med evidensbaserad praktik.

”Men om man upplever att det är någonting som man pådyvlas eller någon annan säger att >>det här... så här ska ni jobba<< då tror jag inte att det fungerar. Men om man känner att man liksom har varit med och valt ut det. Då tror jag att det kan fungera”.

”Man behöver ledning, man behöver ju alltså någon som håller ihop det och som också har kompetens för att göra det forskningsanknutet också.”!

I ett av dessa samtal under intervjuerna uttrycker informanten att det i sammanget är viktigt att tänka på vad som är praktiskt möjligt. Det kan vara praktiskt svårt – särskilt för små kommuner - att genomföra en bra förankring i verksamheterna i valet av modeller. På samma sätt är det inte heller självklart att det på ett tillfredsställande sätt går att genomföra modeller med klienters delaktighet, såsom det planerats.

”Sedan gäller det ju bara det att de flesta små kommuner har ju säkert inte fullt ut... eller ens i närheten av fullt ut möjlighet att göra det här så metodiskt som det förutsätter, utan ofta är det ju det att resurserna räcker med nöd och näppe till att arbeta sig igenom vardagen”.

Ett par informanter menar dock att förhållandet mellan metod och individuell anpassning sker naturligt igenom arbetet. Exempelvis utredningsverktyg görs under dialog mellan handläggare och klient. Det är fortfarande det sociala arbetet som står i centrum.

”Man får ju aldrig liksom glömma bort, även om du har ett sådant evidensbaserat verktyg och använda dig av istället, du får ju aldrig glömma liksom själva samtalet eller de delarna och följdfrågorna som kan komma. Men du har ändå en mall och utgå ifrån ...//... Utan det handlar ju mer om att säkerställa att man inte missar någon bit och att frågan ändå ställs”.

5. Analys.

5.1 För hela människan.

Denna studie har genomförts med diskursanalytiska glasögon utifrån Faircloughs kritiska ansats. Som tidigare beskrivits fordrar detta studier utanför lokalt sammanhang, en jämförelse mellan diskurser som i det här fallet framträder i det empiriska såväl som i det teoretiska. I studien framträder en återkommande diskurs i intervjuer såväl som i tidigare forskning, kring en förenklad bild av människan – klienten och olika behov. Diskursen blir konkret och påtaglig dels genom att den upprepas, dels genom att den i olika sammanhang formuleras på samma sätt: Kunskapsutveckling för arbete med försörjningsstöd måste börja ta hänsyn till *hela människan*. Dock presenteras denna diskurs utifrån helt skilda perspektiv. I intervjuer med chefer bland länets verksamheter för försörjningsstöd skildras ett arbete som drivs med stort engagemang och öppenhet för ny kunskap. Handläggarna beskrivs som mycket kompetenta och duktiga på att ta in information och kunskap för att kunna hjälpa och stötta klienter på olika sätt. Det framgår tydligt att arbetets karaktär och utmaningar gör dessa kvalitéer nödvändiga och en naturlig del i arbetet. Informanterna menar att det finns mycket lokal kunskap, formad av arbetets omfattande, breda och komplexa natur. I detta sammanhang påtalar informanterna liksom tidigare forskning en samhällspolitisk kontext, men inte i samma problematisering. De vetenskapliga publikationerna beskriver hur arbetet påverkas av samhällspolitiska förändringar och en förskjutning av ansvar från samhälle till klient. Denna förskjutning beskrivs präglade arbetet och insatserna, till en kontrollerande och uppfostrande

roll gentemot människor – istället för vägledande och stödjande utifrån individuella förutsättningar. Denna ”präglings” framträder inte på det sättet i intervjuerna, dock framkommer förklaringar till hur olika klienter behöver hjälp och stöd på olika sätt, för egen del, eller för hela familjen. Det finns enligt informanterna en mycket förenklad bild av försörjningsstöd, som dels syns i skildringar i samhällspolitiska debatter, dels i en bristande kunskapsutveckling. Denna förenklade bild ser inte helheten i arbetet med försörjningsstöd och de många olika behov klienter skall få hjälp, stöd och vägledning i, även utanför försörjningsstödet verksamhet. Arbetet kräver en kunskapsutveckling som breddar bilden av försörjningsstöd och som ser till hela människan. Informanterna efterfrågar också en större kunskap och beredning inför samhällsförändringar och hur mycket sådana förändringar påverkar arbetet. Den regionala samverkan haltar visserligen i olika avseenden, men bidrar med mer nyanserad kunskap och inriktning än befintlig evidensbaserad kunskapsförsörjning på nationell nivå. Sammanfattat upplever informanterna att kunskapsutvecklingen är eftersatt och inte hänger med i det lokala kunskapsbatteriet. Någon informant hänvisar också till att det funnits metoder för några år sedan men de har enbart handlat om sysselsättningsprojekt. Denna efterfrågan går på flera sätt igen i de samlade vetenskapliga publikationerna. Dels i den överdimensionella och obalanserade inriktningen på evidens av effektivitet av disciplinerande arbetsmetoder, på bekostnad av en evidensbaserad praktik utifrån klient, profession och bästa tillgängliga kunskap. Dels går den att se i den litterära problematiseringen med att fånga klientperspektivet. Allmänhetens politiska uppfattningar sätter gränser för klientens mandat och detta sker med inflytande från en samhällskontext. Ett stort problem som poängteras i publikationerna är tomrummet för klientorganisation och företrädare inom försörjningsstödet som hade kunnat lyfta klienters röster till flera nivåer.

De olika perspektiven ovan beskriver en samhällspolitisk kontext som utgör en diskurs. Utifrån Faircloughs teoretiska modell går det att förklara detta som att diskursen uppmärksammas i flera dimensioner. Även Foucaults förståelse av makt och praktiker är relevant, där makten kan förklaras som den diskursiva kontext som skildrats. Praktiker blir således de aktörer som möjliggör diskursens influenser. Som går att läsa ovan anges olika ”praktiker”. Forskningen pekar å ena sidan på socialtjänstens medarbetare. Men stora delar av de vetenskapliga publikationerna såväl som intervjustudiens informanter pekar å andra sidan på en styrd utveckling av metoder som ligger utanför det lokala sammanhanget. Skilda förklaringar som görs på detta sätt placeras också Fribergs tolkning av diskurs i ett

sammanhang, hur vi genom olika perspektiv använder diskursen som verktyg för att förklara verklighetens olika fenomen.

5.2 En jämlik socialtjänst?

I tidigare forskning beskrivs stora skillnader mellan premisserna för försörjningsstödet klienter, i jämförelse med människor som får hjälp och stöd från övriga socialtjänstens verksamhetsområden. Detta görs tydligt i en begränsad kunskapsutveckling som fokuserar på att så fort som möjligt få klienten att ”göra rätt för sig”, utan hänsyn eller intresse för den enskilde människans behov och förutsättningar. Som nämnt i avsnittet ovan märks det också i forskningen genom ett begränsat klientperspektiv: samhällssynen på klienten inom försörjningsstöd präglar regelverk och därigenom verksamhet, på bekostnad av klientens möjlighet till delaktighet och inflytande. Tvångsaspekten beskrivs i det sammanhanget som ett mycket destruktivt inslag. Under intervjuerna beskrivs klientperspektivet visserligen som viktigt, men inflytandet varierar i stort mellan försörjningsstödsverksamheterna. Det finns också (liksom tidigare forskning påtalar) en variation i kriterierna vad som ska räknas som evidensbaserad praktik. Med detta sagt går det emellertid inte att utifrån intervjuerna dra slutsatser om varför det finns en frånvaro av klientperspektiv såsom det finns förklaringar i tidigare forskning. Gemensamt mellan informanter och delar av forskningen är dock ett resonemang om vikten av evidensbaserade metoder som förankras i verksamheterna, utifrån handläggarnas kunskap och erfarenhet utav klienternas varierande och många gånger komplexa behov. I detta avseende försvinner rösten för klienten, eftersom den måste ske genom handläggarens tolkningar. Under intervjuerna framkommer det ändå (framförallt under en intervju) exempel på hur klientens synpunkter och upplevelser kan fångas upp. Viktigt i sammanhanget är att det finns en medvetenhet kring klientens utsatta ställning och eventuella rädslor för att uttrycka sin mening, samt att det också finns genomtänkta strategier för att överbrygga detta. Det finns en medvetenhet om vikten av att inflytande och medverkan från klienten sker från deras önskemål och vilja.

Analysen ovan kring klientperspektivet i evidensbaserad praktik visar emellertid både på produktion såväl som reproduktion av diskurser. Diskursen som hämmar klientens inflytande bekräftas i det stora sammanhanget av vetenskapliga publikationer, men reproduceras samtidigt i det som Fairclough kallar makro- och mikronivå. Både teorin (tidigare forskning) såväl som empirin (informanter) blir i Foucaults mening praktiker, genom ett perspektiv som

bortser från klientens direkta inflytande. Istället anses ett indirekt inflytande som tillräckligt med hjälp av handläggarens kunskap. Diskussionerna av diskursen kring jämlikhet (eller snarare frånvaro av jämlikhet) mellan försörjningsstödet klienter och brukare i övriga delar av socialtjänsten, skildras på både makro- och mikronivå en obalans mellan tillgång på evidensbaserade metoder. Informanterna efterfrågar främst evidensbaserade utredningsverktyg som handläggaren kan använda som ett stöd i dialog med klienten, i motsvarighet till de verktyg som det finns gott om inom andra verksamhetsområden. Som vi kunnat läsa om i tidigare forskning finns det farhågor inför att tillämpa färdiga modeller och verktyg i ett komplext arbetsområde. Men informanterna menar att det är viktigt att se modeller som ett kompletterande stöd. Relationen mellan handläggare och klient, dvs. det sociala arbetet, står fortfarande i centrum.

6. Diskussion.

I denna uppsats har vi kunnat betrakta upplevelser från chefer bland Kalmar läns verksamheter för försörjningsstöd. Utifrån dessa upplevelser framträder diskurser som i mångt och mycket återkommer i vetenskapliga publikationer inom området. Studien i Kalmar län bidrar emellertid till en mer nyanserad vinkel av dessa diskurser, utifrån ett lokalt verksamhetsperspektiv. Intressant är att det går att se en gemensam slutledande efterfråga: En kunskapsutveckling för arbete med försörjningsstöd som ser till hela människan och som skapar ett verksamhetsstöd som på ett mer jämlikt sätt går att jämföra med övriga områden i socialtjänsten.

Uppsatsarbetet har tagit med mig på en spännande resa med förmånen att betrakta arbetet med försörjningsstöd utifrån nya vinklar och ett bredare perspektiv. Det finns en frustration och problematisering i den kunskapsförsörjning som efterfrågas, men samtidigt speglar den ett enormt engagemang! Likväl uppstår en relevant reflektion utifrån dialogen om klientens roll i kunskapsutveckling för arbete med försörjningsstöd. Klientens kunskap tillskrivs, å ena sidan, ett avgörande värde, å andra sidan gäller den stora efterfrågan bland informanter och delar av de vetenskapliga publikationerna handläggarens inflytande på kunskapsutveckling, inte klientens. Även informanternas intresse av evidensbaserade metoder är mer inriktat på utredningsverktyg som ett stöd i arbetet, än om metoder för ett ökat klientinflytande. Med denna problematisering finns det anledning att utifrån de betraktelser som gjorts genom studien, påtala behovet av mer metodutveckling för klientinflytande inom försörjningsstöd.

Motivering till en sådan utveckling ligger dels i arbetes komplexa och omfattande natur, dels i att det inom försörjningsstöd finns ett tomrum för klientorganisation och företrädare som kan lyfta klienters röster till flera nivåer.

Referenser.

Alvesson, M. & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur: Lund

Angelin, A. (2009). *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lunds universitet, socialhögskolan: Lund.

Bergmark, A. m.fl. (2011). *Evidensbaserat socialt arbete*. Natur & Kultur: Stockholm.

Eriksson, E-B. (2009). "Man är ju inte mer än människa". *Långtidssjukskrivning ur ett emotionellt, relationellt och strukturellt perspektiv*. Karlstad Universitet: Karlstad.

Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse analysis*. Pearson Education: United Kingdom.

Friberg, F. (2012). *Dags för uppsats – Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Studentlitteratur: Lund.

Grape, O., Lundberg, S., Nordström, A. (2005). *Kompetenspoolen, ett alternativ till att bryta långtidsarbetslöshet*. Cerum Umeå universitet: Umeå.

Hansson, H, Trädgårdh, B. (1998). *Kort samverkan kring lång arbetslöshet – utvärdering av NOVA projektet i Alingsås kommun*. Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet: Göteborg.

Hjort, T. (2010). *Uppdrag självförsörjning – reflektioner kring arbete med socialbidrag*. Fokus i Kalmar län: Kalmar.

Johansson, H. & Möller, I. (2009). *Aktivering. Arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Liber. Malmö.

Larsson, A-C. (2011). *Ohälsan tiger inte still. En kartläggning av hinder för integration i arbetslivet*. Norrköping: Linköpings universitet.

Melén, D. (2008). *Sjukskrivningssystemet – sjuka som blir arbetslösa och arbetslösa som blir sjukskrivna*. Lund: Lunds universitet.

Puide, Annika. (2000). *Socialbidrag i forskning och praktik*. Gothia AB: Göteborg.

Ulmestig, R. (2009). *I arbetslinjens skugga - en studie av relationer och strukturer i ett kommunalt arbetsmarknadsprojekt*. Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete: Växjö universitet.

Widéhn, N. (2012). *Kunskap i balans. Regionala stödstrukturer för kunskapsutveckling – kartläggning i Kalmar län*. Regionförbundet i Kalmar: Kalmar.

Bilaga: Intervjufrågor.

Kan du beskriva hur kunskapsutvecklingen fungerar inom ert verksamhetsområde i din kommun?

- Vad har du för befattning/ roll i verksamhetsområdet?
- Hur ser organisationen med befattningar ut inom verksamhetsområdet?
- Finns det ett uttalat ansvar för kunskapsutveckling inom verksamheten? *Vem har ansvaret och vem har gett det?*
- Hur identifierar ni utvecklingsbehov? *Vilken kunskap ni vill skaffa utifrån behov? Får ni direktiv?*
- Hur skaffar ni kunskap i verksamheten? *Hur görs detta på olika nivåer? Hinder/ möjligheter i processen?*
- Hur sprider ni kunskap i verksamheten? *Hur görs detta på olika nivåer? Hinder/ möjligheter i processen?*
- Genomför ni uppföljningar? *I vilken form, på vilket sätt?*
- Vilka involveras i kunskapsutvecklingen? *Chefer, handläggare, klienter, anhöriga? Motivera!*
- Samverkar ni i kunskapsutveckling med exempelvis verksamheter i andra kommuner? I nätverk? Med Fokus? Med universitetet? *Vad ser du för vinster med denna samverkan? Vad ser du för svårigheter?*
- Finns det särskilda förutsättningar som behöver belysas när det kommer till kunskapsutveckling inom försörjningsstöd?

Vad har du för tankar kring evidensbaserad kunskap inom försörjningsstöd?

- Hur ser du på begreppet? *Vad det innebär och betyder?*
- Vilka möjligheter respektive svårigheter anser du att det finns med evidensbaserad praktik? *Exempelvis att utveckla den? Att tillämpa den?*
- Vilka möjligheter/ svårigheter finns det med evidensbaserad praktik inom försörjningsstöd?
- Gällande arbete med kunskapsutveckling inom försörjningsstöd, vilket stöd tycker du behövs från regional nivå? Från nationell nivå? *Får ni detta? Om inte varför?*

Avslutningsvis:

- Berätta lite om dig. *Bakgrund, ålder, utbildning, tidigare arbeten.*